

Disputatio medica inauguralis de natura febris

<https://hdl.handle.net/1874/343786>

DISPUTATIO MEDICA
INAUGURALIS,
DE

NATURA FEBRIS,

QUAM
AUSPICE DEO OPT. MAX.
Auctoritate Magnifici D. Rectoris,

M. GERARDI de VRIES,

Philosophiae Doctoris, ejusdemque Facultatis in Illustri
Academia Ultrajectina Professoris Ordinarii,

NEC NON
*Amplissimi Senatus Academici Consensu, Nobilissimaque
Facultatis MEDICAE Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS
Summisque in MEDICINA Honoribus, & Privilegiis, ritè
& legitimè consequendis,

Publicè defendendam suscipit
GISBERTUS LAURENTIUS VAN RHIJN, WESOP.
Ad diem 13. Junii, horis locoque solitis.

TRAJECTI ad RHENUM,
Ex Officinâ FRANCISCI HALMA, Academiae
Typographi, clō Ioc XCII.

Medicorum Principi

D E O.

Charissimæ Patriæ, deliciis
nostris.

Confanguineis mihi ac
amicis gratissimis.

*Quo par est animo hanc disputationem
inauguralem dicat*

GISB. LAURENTIUS van RHYN,

Auct. & Resp.

DISPUTATIO MEDICA
INAUGURALIS
DE
NATURA FEBRIS.

§. I.

Ogitanti mihi, priusquam pro more eorum qui gradui doctorali intendunt, publico eruditorum examini de morbo quodam sentire meum traderem, valetudinem humanam (cui læsæ prospicere nostrum est) plagis innumeris pro innumerâ mutabilitate suâ subjectam fore haud ignorans, sciens tamen hac disputationis horâ, non omnes qui occurrunt in arte medicâ explicandos à me statuere morbos posse, animus est (faxit Deus) febri in genere ejusve naturam ut scopum rationibus collimandum quorumlibet ingeniis exponere hoc ut recte fiat, à Jove principium sit &

Summe Deum nostra dirige navis iter.

§. II. Clariss. Heurnius: lib. I. Cap. I. de Febr. ut Febris essentia, inquit, nobis recte explorata sit peruestigare in primis debemus

bemus quidnam Febris sit. Cui sententiæ subscribens æquum duxi præmittere etymologiam quæ à verbo fervendo, ut habet dictus autor, originem habet. *Clariff. Sennert.* à februo, quod est, ut ait, *ferveo.* *Francisc. Piens Cap. i. febris si nomen species videatur illud à calore accepisse:* quod profecto veteribus haud ignotum existisse arbitror, qui febrem definiētes, calorem in corde præternaturam auctum in omne corpus effusum &c. dixere, & multâ verborum ambage potius ornatum quam veram cognitionem rei continentem successoribus tradiderunt. Nos quamvis non omnium veterum definitiones rejiciamus, tamen ut brevitati, rei-que energiæ consulamus, sequentem statuimus.

§. III. Est febris fermentatio sanguinis præternaturalis pulsus frequentiore[m] producens. Verum cum apud veteres fermentatio sanguinis incognita fuerit (cujus loco calorem auctum posuere qui vere effectus potius quàm, ex qua oriatur febris, causa dicatur vid. *Waldschmidt lib. 3. Cap. 3. de febr.*) necessariam illam fermentationis naturam & fumo & igne cum eâ de qua pendit febris haud magis dissimilem in præambulo statuere mens est, quod & definitionis veritas, fermentationis pariter scientiæ prælucescat necessitas.

§. IV. Cum labentibus sæculis ingenia hominum magis ac magis ad studia provocarentur, & altiori rerum prius conditarum scrutatione, figurarum larvæ dehiscerent, cælum hic, ille terram, alter hominem, de quo nobis sermo est, contemplari cæpit. machinam hanc considerantes antiqui & diversas à diversa actiones procedere, naturam seu temperamentum huic & isti individuo, dico homini, indidere pro facultate humoris huic vel isti prædominante sic *Riolan: in Commentar: de temper. Cap. 3.* verum e. g. quodnam temperamentum est illud in quo bilis superexaltatur, an temperamentum biliosum? intemperamentum si hac voce uti liceat vel recte intemperies dicenda foret, morbus enim huic inest non temperamentum; ex quo (cum unus alio, licet uterque sanus, magis sanus dicatur *Aphorif. 2. Sect. vi.*) si constaret homo, jam perfectissime sanus existeret.

§. V. Ast cum ex hisce veterum dictorum cavernis nil lucidi ad ingressum in fermentationis naturam reperiam nisi mixtionem
elemen-

elementorum, quam ego omni viventi ob existentia suæ necessitatem insitam esse putavero, necdum tamen mihi pharos elucet permeandi, admissa licet & hac mixtione in homine, nobilem illam fermentationem.

§. VI. Optime hanc enucleat *Clariff. Willisus lib. de fermentatione Cap. 3. est*, inquit, *fermentatio motus intestinus particularum seu Principiorum cujusvis corporis cum tenentiâ ad perfectionem ejusdem corporis vel propter mutationem in aliud. cui definitioni tanquam manu-ductui innitens quæ ad ulteriorem explicationem rei que intellectum pertinent deducere conabor.*

§. VII. Quandoquidem mirabilis in opere suo Deus creaturæ cuilibet organa vitæ sibi necessaria creaverit, alimenta in nutritionem earum crescere fecit, talem cuique mixtionem materiaturæ, talem structuræ dispositionem largitus est secundum quæ quod venenatis cibus & alimentum, non venenatis venenum & mors foret: certum itaque certas particulas in materiatura debere existere magnitudinis requisitæ figuræ, qualitatis & quantitatis &c. quales diversimode incomprehensibili tamen arte ut & structuræ constitutio admiranda à summo artifice fabricatæ sunt.

§. VIII. Tametsi hæc similesque variæ particule quæ sub qualitate innumeræ, comprehendi possunt apte existant, ineptæ forent, ni, qui eas crearet motum simul indidisset: qui autem motus hic fiat non est hujus loci nec temporis examinare: sufficiat illud *Lucretii*,

Tangere vel tangi, nisi corpus, nulla potest res.

sicut particularum debita concatenatio, structuræ debita collocatio &c. sic motus in singulo individuo ad gradus ut philosophi ajunt concreatus est. Hic motus eo usque, inter particulas hæc agitans, quasdam præcipitans, illas promovens, has aliquo forsatione subpressas excutiens, bonus est quamdiu eas à functione cui destinatæ sunt peragenda desciscere non faciat.

§. IX. Motum tam diversum fieri in fermentatione non difficile fuerit intellectu considerata diversitate particularum in quas æther subtilis influens varias subit resistentias, quas esse, si corpus nostrum ex tam diversis conflatum consideremus fide dignum erit quod magnus *Hippocrat. lib. de Veteri Medicina Text. xxiv. do-*

6. DISPUTATIO MEDICA

cebit : in homine inest & amarum & salsum & dulce & acidum & acerbum & inspidum, aliaque sexenta quæ pro copia & viribus varias habent facultates, & hæc quidem mixtione & mutua inter se contemperatione neque cernuntur neque molestia quemquam afficiunt, ac ubi horum quidquam secretum fuerit, & per se existierit, tunc & conspicuum fit & hominem molestia afficit. Quo quidem ad fermentationis dilucidationem quid clarius ? asserit esse, in homine diversissimas particulas, asserit illas, esse mixtas mutua inter se contemperatione (quod me Judice temperamentum est) ut hinc motus (qui quasi fermentans dici posset,) ita in illas posset agere, ita illas promovere ut cum tendentia ad perfectionem corporis istius, cujus particulae sunt, fiat. Nec dato textui repugnat hic ejusdem auctoris lib. de natura hominis : neque enim omnino ex toto aërem dico hominem esse neque aquam neque terram neque quidquam aliud quia non manifestum est unum in homine esse.

§. X. Ex diversis igitur requiritur ut homo constet quo ut recte horum diversorum mixtio seu crasis moveatur ut cum tendentia ad perfectionem (hoc est cum sanitatis incremento) posset peragi. Restat ultima pars fermentationum definitionis quæ est vel propter mutationem in aliud. Hæc pars cum ad definitionem febris quæ sub fermentatione præternaturali comprehenditur, pertineat, ex sequentibus indagare non displiceat.

§. XI. Viso quodammodo in quibus fermentatio secundum naturam consistat, per consequens in quibus felix ille sanitatis status, hoc est quatenus ad functiones nostras peragendas non lædimur ; haud difficile erit videre (contraria enim contrariis opposita facilius elucescunt) in quibus ut ordine procedamus febris natura constat. Quemadmodum enim ut Hipp. in supra citato textu habet, quod, quamdiu in mixtione & mutua inter contemperatione neque cernantur hoc est nulla judicia morbi præsignent neque molestia quemquam afficiant quid iudicandum ? quam quod econtra soluto hoc mixtionis vinculo sanguis tanquam laxis habænis requiem mixtionis hoc est, motum tardiozem non ferens per totum corpus solito velocius feratur, quippe ejus particulae quibus cum consociis concatenabantur separatis, vel spiculis, figurisve quibuscunque antea se mutuo in contemperatione nectebantur, disjun-

disjunctis undique Æteris influxui interstitia præbent, sic ut hæ quæ plus sulphuris habent celerrime moveantur & oleosæ ac salinæ ab aquosis, terrea à sulphureis recedentes, bellando principatum quælibet prætentat, qua ex pugna misere heu! nimium affligimur homines.

§. XII. Causæ hunc affectum producentes innumeræ sunt quæ internæ & externæ considerari possunt externæ sunt aër insolitus quem plerumque in causa esse non negavero, ictus de quo videatur *Hippocrat. lib. v. de morbis popularibus*, lapsus vulnera, nimia vigilia labor &c. omnia subitaneum terrorem, motum irregularem sanguini inducere valentia, hypocausti vapores, de quo videatur *Plemp. Cap. 2. §. 36.* ita sentiens: *plurimum hoc sanitati officit, quia namque & fuliginosa ignis corpuscula in intermedio spatio recipiuntur, & vapores ab ipsa fornacule materia exhalant, fit, ut modicus ille atque conclusus aër valde impurus & gravis reddatur.* Hoc habito (cum non semper culpa solutionis mixtionis in fermentatione particularum ineptitudo, seu alicujus vel aliquarum superabundantia sit, verum quoque æther & aër in proportione ad sanguinem discrepantia, non opere pretium erit hæc ulterius inquirere. Præter enumeratas causas passiones nimia ut timor, odium, ira, de qua si quæstionem quis moveat utrum cum natura febris non coincidat? Respondebo lubens dicendo pulsus iræ in initio quidem pulsui febris vix dissimilem sed per moram non ita continuare.

§. XIII. Externis, quæ satis multæ præter quas enumeravimus, missis causis, Contracturus vela, ad internas transgrediar, quæ prout etiam variæ, principalioribus electis, lectori haud ingratus ut spero extiterim.

§. XIV. Circumspectis quæ hominem externè lædere valent, causis, interiorem oculis rationis œconomiam lustremus: hanc clare nobis, si à cadaveris inspectione certi quidquam hausimus, anatomia ut clavis aperit; hinc diversarum functionum peragendarum diversa se viscera detegunt, hoc acceptum ab ore demolitum cibum concoquit, illa in recessu ad dejectionem irrorant hæc subtiliorem chyli succum assugunt cætera crassiores nutritioni ineptas particulas ad excretionem motu admirando promovent: Hæc igitur & alia multa quam facile à recto suo munere desciscere valent.

lent, non nisi in hac nostra arte periris conceptibile.

§. XV. Principaliora itaque sunt chylus male digestus, quod sæpe & ordinarie ex ventriculo depravato, ex pancreate obstricto, ductibusve bilariis, glandularum mysenterii induratione (quod sæpe locum in pueris habet) alvo adstricta quæ omnia chylum à crasi sua degenerare faciunt ut ex eodem in sanguinem allatus eundem in discrasiam mutari ausam præbeat. Econtra nihil vel parum pro tempore chyli in sanguinem advecto, sanguis quasi marcescit serositatibus suis circulando per corporis habitum insensibiliter expressis. Febris itaque est ubi quavis de causa discrasia talis (omnis enim discrasia sanguinis non est febris, ut in pruritu totius corporis, scorbuto similibusve affectibus quæ ad æstum febrilem exurgat quod in individuis litudinem patitur de quibus in exemplum illud *Casp. Hofmanni animadversion. in Comment. montan. Cap. xxviii. §. 20. sanguis in alio corpore calet ad 2. in alio ad 3. in alio ad 4. in corpore meo simili inquit satis est si caleat ad 2. si ulterius incalescat ad 3. ad 4. jam morbus est econtra in milite aliquo strenuo &c.* Ex quibus infero quod id quod Hofmanno foret causa morbi si augetur motum sanguinis ad 3. vel 4, non ideo foret causa respectu alterius cujus in sanguine calor ad 3. vel 4. esset.

§. XVI. Diagnosticum signum quod febris quem detineat pulsus frequentior est cum enim ut §. 11. diximus inordinatas particulas jamjam interstitia ætheri prebere, & à concatenationibus solutas in motum velociorem rapi, sequitur pulsus, qui à motu sanguinis & spirituum dependet (& præter quem signa nulla semper adsunt) in hoc affectu veritatis testimonium prodere.

§. XVII. Indicantia in hoc affectu ex causis fluant necesse est sic. *Clariss. Celsus in præfatione Medicinæ pag. 4. neque enim (credunt posse eum scire, quomodo morbos curare conveniat, qui, unde ei sint, ignoret, & pag. 5. ejusdem præfationis, eum vero recte curaturum quem prima origo causæ non fefellerit.*

§. XVIII. Causis ergo, pro monito celsi quantum potueram, principalioribus infectatis, cura instituenda se offert. Advertendum in primis medico est quo in statu an in principio, an in vigore, an in declinatione morbi, ægrum conveniat, hoc positò, præsupposita causæ cognitione considerandi sunt fontes, ex chy-

chirurgico. V. S. quidam ajunt in omnibus febribus, exceptâ hecticâ, convenire, quod ex meâ quidem sententiâ (vix enim in ullis febribus, exceptis symptomaticis quæ primum respectum non merentur, admitterem) ni rem circumstantiæ mutarent, contrarium haberetur. Pharmaceuticus fons in se habet, sudorifera, purgantia & sursum & deorsum, clysteres atque diuretica, de hisce distinctivè formulas purgantes, diureticas &c. medicamentorumque doses præscribere, inepte mihi videretur, ut qui à genere incepti in specie concluderem non habito statu ægri, viribus, causâ. Verum cum opus imperfectum, pro consuetudine in arte nostra disputantium esset hæc sequentia subjuncta velim quæ diversimodè sæpe-numero in auxilium vocantur ut v. g. rad. contrajerv. scorzon. gentian. imperator. chinæ, consolid. major &c. Cort. cinæ cinæ, median. sambuc. aliqui laudant cort. Jugland. recent. &c. Herb. meliss., carduibened. centaur minor. absynt., ejusque summitates &c. salia fixa exprædictis herbis & aliis, spirituosâ ut spirit. salis armoniac. C. C. &c. aq. ex puldictis herbi & aliis. &c. sed hæc omnia ut dictum est, Judicio Medico componi & propinari debent. *His qua non secundum rationem levant, credere non oportet, neque rimere valde qua præter rationem sunt prava. Hippocrat. Aphor. 27. Sect. 2. ut & Aphor. 52. ejusdem sect. omnia secundum rationem facienti & non secundum rationem evenientibus, non transeundum ad aliud, manente eò, quod visum est ab initio.*

§. XIX. In dieta notandum hoc præcipuè, quod à tenui victu incipiendum sit, quò vires ægri (quæ plerumque in æstu febrili, partim propter diserasiam sanguinis hinc nutrimenti depravationem, partim propter motum præternaturalem qui indubiè, spiritibus penuriam attulit detrimentum patiuntur,) possent paulatim restaurari.

F I N I S

Doctissimo Ornatissimoque Domino
D. GYSBERTO van RHYN,
cum in inclita Academia Ultrajectina Medicinæ
Laurea insigniretur.

*Africa monstrorum genetrix, libicisque
tremenda*

*Apris, cyclopumque ferax, hominum-
que voratrix,*

*Desine; sævitum satis est. Tyinthius
heros*

*Exoritur: tibi bella parat bella horrida bella:
Purgabitque solum monstris saturnia mundo
Sæcla Cleonæo reddit Mavorte leone
Prostrato nec munde feres prædantia monstra
Gorgoniosque angues ultra: dum vita manebit
Herculis. Hæc potuit. Sed mundo pellere morbos
Herculis haud valere animi. GISBERTE relicta
Hæc tibi sparta fuit. Redimitum tempora lauro
Cernere natura exultat, ducitque choræas
Horrescente orco: Radamanthi sceptrâ fatiscunt
Sic decuit. Natura parens exporrige frontem
Pone metum? tibi dexter adest GISBERTUS; arenam
Ingrediare, feres victrix spolia ampla. Nicandros:
Si quæris: GISBERTUS erit qui sufficit unus
Nicandris; cui tela parat jam reddere Apollo
Procridis: Aonium latans Panacæa bacillum
Porrigit. Hoc GISBERTUS erit munimine tutus
Prosternetque stygis furias & nescia flecti
Numina. Tela vibrent Clothones, ingruite omnes
Morborum Eliades, tenebrescant aère tabo.
Attamen incassum. Sed contra audentius ibit
GISBERTUS: Pellitque omnes: Epidauria cernet
Sæcla*

*Sæcla redire iterum: Lernæis flumina lymphis
Pigrescant. Natura tuos invicta triumphos
Hoc duce GISBERTO duces: plutonica victrix.
Colla premet: dominansque stigi capitolia scandes
Celsa triumphatrix. Panacæa instructus adibit.
Morborum genus omne: furentibus usque lethæis
Undis: mortales medicans GISBERTUS averni
Faucibus extrudet. Stabit vivacior orbis
Nestore. Virtutemque tuam celebrabit Apollo*

HENRICUS SPOOR,
Philosophiæ Doctor.

Ter eere van den E. Heer, mijn HEER

GISBERTUS LAURENTIUS
van R H I J N,

*Toen zijn Ed. na openbare geboude redenkaveling van de
Koortzen, tot Doctor in de Medicijne, den 13. Junij
Anno 1692. binnen Utrecht, gepromoveerd wierd.*

COELO MUSA BEAT. *Horat.*

waarde vriend, ô Bron, en Wijsheyds Ader;
O slonker-starre van een helder ligt,
Gedoog my, dat ik u in vriendschap nader,
En koome groeten met dit kleyn gedigt.
Hoe kan ik stille zijn, en my begeven
Tot luyheyd (een verfoeyelijke zaak)
Terwijl thans alle menschen, die hier leven,
In uw geluk betonen haar vermaak:
En zig vol vreugde laten zien, en hooren,
Vol vrolijkheyd, vermengd met hand-geklap,

Om

Om dat dien dag nu heden is gebooren,
Dat gy zult steyg'ren op een hoogen trap,
Op zulken trap van eer, die vele menschen
Begeeren, zonder moeyte, en arrebeyd,
Indien men die verkrijgen kon door wenschen:
Doch 't gaat daar meê, gelijk het spreek-woord zeyd:

Dat schoone dingen swaar zijn te bekoomen:

Wie naar de paarel vischt, dat Zee-jurweel,
Moet dompelen, en duyken in de stroomen,
Of hy bekoomt die nimmer tot zyn deel.
Geen Schipper krygd ooit zyn gewenschte haven,
Ten zy hy zeylen by zette, en zig spoeyt,
God Jupiter schenki aan de menschen gaven,
Maar 't is voor sweet, voor arbejd, en voor moeyt.

Dit wist gy GYSBERT, die van de eerste jaren,
Gewandeld hebt op 't voetspoor van de deugd,
Zoo dat gy nu, (och of er veel zoo waren)
Verstrekken kunt een spiegel voor de jeugd.
Hebt gy in 't lezen van vermaarde boeken,
Uw vlijt, en naarstighejd dus lang betoond,
Om 't pit, en 't merg der arizenje te zoeken?
Nu word uw hoofd met *Laurverier* gekroond,
Nu zult gy na gegeven proeve, en blijken
Van uw vernuf, en ongemeyn verstand,
Gaan met de kroon der *Medicynen* strijken,
Hoe zeer de nijt zig ook daar tegen kant.
Des wensche ik u (och mogt mijn wensch geschieden,
Och dat'er hope in van verhoring stak)
Dat uwen roem door sterffelijke lieden,
Werde uytgebreyd tot boven 't sterre dak,
Ja dat den *Hemel-voogd* u wilde sparen,
In 't leven, by gezondhejd, fris, en sterk,
Ten eynde gy een lange reex van jaren
Mocht nut aan 't land doen, met uw *Doctors* werk.
Dan zou de heel-konst u veel roem, en voordeel geven,
En na de dood uw naam op alle tongen leven.

D. HAVART.

Med. Doct.